

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Izhaja vsako sredo.
Cene: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 9.—, inozemstvo
Din 64.—, — Poštno-čkovni
račun 10.603.

Uredništvo in upravništvo: Maribor, Koroška cesta 5

Telefon interurban 113.

Cena inseratov: cela
stran Din 2000.—, pol stra-
ni Din 1000.—, četrt strani
Din 500.—, 1/2 strani Din 250.—,
1/16 str. Din 125.—, Mali oglasa-
si vsaka beseda Din 1.20.

Kraljevina Jugoslavija.

Upravna razdelitev države na devet banovin.

Pretekli četrtek (3. oktober) je prinesel velike in važne spremembe v upravni organizaciji naše države. Popoldne ob pol šesti uri se je sestal ministrski svet k seji, na kateri je ministrski predsednik general Peter Živkovič poročal o novem zakonu, ki vsebuje nov naslov naše države in razdelitev države na devet upravnih področij, ki bodo imela naslov banovin. Rekel je med drugim to-le: »Naša država, ki je bila razdeljena na 33 oblasti, bo v bodoče razdeljena na 9 oblasti, ki se bodo imenovale banovine. S to porazdelitvijo se bo centralna uprava razbremenila, a uprava bo organizirana na enostavnejši in smotrenejši podlagi. S prenosom mnogih poslov s centrale se bo omogočilo hitrejše odpravljanje mnogih poslov, ki so doslej zaradi dosedanje ureditve zaostajali. Pri določitvi meja novih oblasti se je v prvi vrsti upoštevalo to, da bi bile te nove meje čim prirodnejše. Nadalje se je pazilo na to, da se dosežejo čim prirodnejše prometne in gospodarske zveze posameznih krajev z njihovimi središči. Končno se je hotelo novo porazdelitev po možnosti čim bolj prilagoditi potrebam ostale uprave. Da bi se nova razdelitev izvršila čim hitreje in čim lažje, so bile obdržane dosedanje meje posameznih srezov, ker so te meje ustaljene in splošno znane. Zato so bili posameznim oblastim prideljeni celotni srezi. Od tega se je odstopilo le tam, kjer je bilo neobhodno potrebno in pa zato, da bi se dosegle prirodne meje. Nazivi novih oblasti so se vzeli v prvi vrsti po imenih večjih rek, ki tečejo po njihovih področjih. To pa zato, ker so pri nas že znani in ker na zelo izrazit način obeležujejo posamezne banovine.

Gg. ministri! Pri tej priliki se je nezbežno pojavila potreba, da se tudi v službenem naslovu naše kraljevine očituje popolno državno in narodno jedinstvo. Zato se bo naša kraljevina v bodoče imenovala Jugoslavija. To ime izraža ne le polno državno in narodno jedinstvo, temveč predočuje simbolič-

no (v znamenju) tudi idejo popolne ravnopravnosti, enakosti in bratstva nas Slovanov na jugu, Srbov, Hrvatov in Slovencev.«

Ministrski svet je predlog ministrskega predsednika sprejel in potrdil. Nato je Njegovo Veličanstvo kralj zakon podpisal, ki je naslednji dan izšel v »Službenih Novinah«.

Zakon obsega 31. členov. Člen 1. se glasi: »Službeni naziv države Srbov, Hrvatov in Slovencev je: »Kraljevina Jugoslavija«. Člen 2.: »Splošna uprava v kraljevini Jugoslaviji se vrši po banovinah, srezih in občinah. Banovin je 9, in sicer:

1. Dravska banovina s sedežem v Ljubljani.
2. Savska banovina s sedežem v Zagrebu.
3. Vrbaška banovina s sedežem v Banjaluki.
4. Primorska banovina s sedežem v Splitu.
5. Drinska banovina s sedežem v Sarajevu.
6. Zetska banovina s sedežem v Cetinju.
7. Donavska banovina s sedežem v Novem Sadu.
8. Moravska banovina s sedežem v Nišu.
9. Vardarska banovina s sedežem v Skoplju.«

V členu 3. se natanko določijo meje posameznih banovin. Kar se tiče glavnega mesta Beograda, odreja člen 4. to-le: »Uprave mest Beograda, Zemun in Pančeva tvorijo posebno upravno celoto ter stojijo pod posebno upravno in nadzorno oblastjo ministra notranjih zadev in nosijo naslov uprave mesta Beograda.«

V naslednjih členih (5—20) se nahajajo določbe o delokrogu bana, ki stoji na čelu banovine ter zastopa kraljevsko vlado v banovini. Ban je izven skupin in kategorij, določenih z zakonom o uradnikih. V zakonu je izvede-

no načelo dekoncentracije politične upravne oblasti (prenosa oblasti iz središča v Beogradu na banovine). Ban izvršuje posle svoje zakonite pristojnosti samostojno in po svoji odgovornosti. Njemu so podrejeni vsi uradi in organi splošne uprave banovin. Ban izvršuje nadzorstvo nad samoupravo. V njegovo pristojnost spadajo skoro vsi posli iz ministrskih resorov kmetijstva in javnih del, zatem nadzorstvo nad vsemi delniškimi in drudimi gospodarskimi družbami, posli trgovskih, industrijskih in obrtniških zborov, odločevanje pri obrtnem zakonu, izvrševanje zakonov o šumah in lovu, nadzorstvo nad vsemi državnimi rudniki, vsi posli socialnega skrbstva, vsi posli sanitetne uprave, vsi posli, ki se tičejo osnovanja, ureditve in dela narodnih in meščanskih, državnih in zasebnih in nižjih strokovnih šol, nadzorstvo nad delom in osebjem srednjih šol, graditev in vzdrževanje vseh šol in njihovo oskrbovanje.

Vse posle, ki se prenesejo od centralne oblasti na bana, izvršuje ban pod vrhovnim nadzorstvom in po navodilih resornih ministrov, toda njegovo delo je popolnoma samostojno. S tem prenosom poslov, ki so bili doslej v pristojnosti centralne uprave, na delokrog bana, se bo v mnogem razbremenila in osvobodila uprava ter bo postala narodu pristopnejša in bližja. S tem se bo uprava pocenila in osvobodila ter bo v bodoče v njej nemogoč zastoj v poslih, ki so doslej delali centralizem pogosto neokoren.

Ker je banovinom dana široka pristojnost dela, se bodo na banske položaje postavljale osebe velikega ugleda. Za strokovne posle banovine jim bodo dodeljeni banski pomočniki, ki bodo morali imeti dovršeno pravno visoko šolo in najmanj 12 let državne službe. Službeno osebje v banovini se bo vzelo iz dosedanjih županij, oblastnih samouprav in poedinih pristojnih ministrstev.

Kakor določa § 20., more minister notranjih zadev po odobritvi ministr-

skega predsednika več okrajev v banovini združiti v okrožni inspektorat ter mu določiti sedež. Na čelu takega več poglavarstev obsegajočega inspektorata stoji poseben inspektor. Dosedanji veliki župani se morejo po odredbi čl. 21. postaviti ali za pomočnika bana ali pa za okrožnega inspektorja. Okrožni inspektorji (§ 22.) so pomožni organi bana v vseh poslih javne varnosti in v vseh tistih, ki jih minister notranjih zadev na predlog bana odredi, ter v imenu bana vršijo nadzorstvo nad srezkimi upravami.

Kakor določajo prehodne naredbe, začne poslovanje v banovinah najdlje v roku 2 mesecev, odkar stopi ta zakon v veljavo, obenem pa preneha poslovanje dosedanjih velikih županstev. Zakon o oblastni in sreski samoupravi od 26. IV. 1922 se ukinja. Osojbe

samoupravnih korporacij (teles) se stavlja na razpoložnje.

Pripominjamo še, da znaša število prebivalstva v posameznih banovinah: savska 2,320.000, donavska 2,120.000, vardarska 1,405.000, drinska 1,400.000, moravska 1,200.000, dravska 1,040.000, vrbaska 850.000, primorska 800.000, zetska 740.000.

Površine posameznih banovin bodo v kvadratnih kilometrih: vardarska 39.566, savska 36.897, zetska 32.322, drinska 29.273, donavska 28.160, moravska 25.721, vrbaska 20.558, primorska 19.417, dravska 15.936.

Okraj Črnomelj pride pod savsko banovino, ki ima svoj sedež v Zagrebu. Okraj Čabar pride pod dravsko banovino, Medjimurje k savski banovini. Prekmurje se je priključilo naši dravski banovini.

Zakon o učiteljskih.

Njegovo Veličanstvo kralj je 27. septembra na predlog ministra prosvete in po zaslišanju ministrskega predsednika podpisal zakon o učiteljskih, ki je objavljen v »Službenih Novinah«. O podrobnostih tega zakona objavljamo naslednje:

Državna učiteljska z enotnim poukom.

Učiteljska so namenjena strokovni izobrazbi učiteljev narodnih šol s tem, da se jim posreduje splošna in strokovna priprava, da se jih vzgaja v duhu državnega in narodnega jedinstva in verske strpnosti ter da se jim pripravi za njihovo nacionalno in prosvetno-kulturno delovanje med narodom in zlasti za podeželje. Pouk je na vseh učiteljskih enoten. Učenci ne plačujejo ne vpisnine ne šolnine. Učiteljska so moška ali ženska. V izjemnih primerih se lahko dovoli mešana učiteljska. Učiteljska morajo imeti internate, to je. zavode, kjer skupno pod nadzorstvom stanujejo dijaki. Mešana učiteljska ne smejo imeti internata z dijaki in dijakinjami. Minister prosvete bo izdal poseben pravilnik o šolski opremi, o profesorskih in dijaških knjižnicah, o knjižnici dijaških učbenikov. Profesorske knjižnice se lahko na podlagi posebnega dovoljenja ministra prosvete poslužuje tudi občinstvo v sedežu učiteljske. Kar se tiče zasebnih učiteljskih, se nova ne smejo ustanoviti. Stara, sedaj obstoječa zasebna učiteljska morejo ostati dalje, ako se popolnoma podredijo predpisom tega zakona.

Dolžnost oblastne samouprave.

Učiteljska se odpirajo ali zapirajo z ukazom Njegovega Veličanstva kralja na predlog ministra prosvete in po zaslišanju ministrskega predsednika ministrskega sveta. Poleg zgradbe za učiteljske kot tako mora učiteljske razpolagati s stanovanji za ravnatelja, ekonomista in slugo, oziroma za hišnika ter z dvoriščem, vrtom in zemljiščem za praktično vežbanje v poljedelskih predmetih. Poleg učiteljskih obstoja kakor doslej ljudska šola kot vadnica. Vsako učiteljske ima svoje posebno področje, s katerega sprejema dijake. Zaradi duhovnega jedinstva in plemenskega zblizevanja lahko minister prosvete dovoli sprejem dijakov in dijakinj z drugih področij. Oblastna samouprava je dolžna staviti učiteljsku svojega oblastnega področja stavbe in potrebno zemljišče za poljedelski pouk na razpolago.

Določbe o pouku in vzgoji.

Pouk traja pet let in ne več štiri leta, kakor doslej. Ta določba velja od sedanjega šolskega leta naprej za vse letnike, torej tudi za tiste, ki že obstojajo. Kakšni predmeti se naj poučujejo, bo določil minister prosvete po zasli-

šanju direktorjev učiteljskih in Glavnega prosvetnega sveta. Gradivo v posameznih razredih bo moralo biti na primerni znanstveni višini. Vsako šolsko leto se naj priredijo najmanj štiri poldnevni izleti in po možnosti vsaj eden celodnevni izlet. Podrobnejše določbe o tem bo izdal minister prosvete. V vsakem oddelku prvega in drugega razreda ne sme biti več kot 40 dijakov, v ostalih pa do 30. Poleg učiteljske obstojajo vadnice, ki so sestavni del učiteljske. Pouk na njih se vrši po zakonu o narodnih šolah. Na učiteljskih se lahko ustanavljajo posebne šole in tečaji, na primer zabavišča, gospodinske šole, poljedelske in gozdne šole, pripravljalni tečaji za šole slepih in gluhotemih, šole za nezadostno razvito dečo in drugi gospodarski tečaji za izpopolnitev učiteljskih pripravnikov. Za izobrazbo nastavnikov na meščanskih šolah se uvedejo na moškem učiteljsku v Beogradu višji učiteljski tečaji, ki bodo trajali dve leti in v katere se bo sprejelo vsako leto do 30 učiteljev narodnih šol z najmanj 3—5 letno službo in s položenim praktičnim učiteljskim izpitom.

Šolsko leto, vpisovanje učencev in dijaške organizacije.

Šolsko leto se pričinja 11. septembra z vpisom dijakov in se zaključuje z 10. septembrom prihodnjega leta. Vpisi in izpiti trajajo nadalje do 16. septembra. Predavanja prenehajo 10. julija, v V. razredu pa 30. maja. Šolsko leto se deli na tri tromesečja, prvo traja do konca novembra, drugo do konca februarja tretje do konca maja, oziroma do 10. junija. Letni uspehi se sporočajo dijakom 28. junija z običajnimi svečanostmi. Vsako učiteljske mora natisniti svoje letno poročilo. Počitnice trajajo od 28. junija do 31. avgusta vključno. Ob sobotah popoldne ni predavanja. Minister prosvete bo izdal podrobno odredbo o pouka prostih praznikov. Vpis traja od 11. do 16. septembra s predložitvijo vpisne prijave in potrebnih dokumentov. V izjemnih primerih sme učiteljski zbor dovoliti dijaku vpis do 30. septembra, po tem roku do 10. oktobra pa minister prosvete. V prvi razred učiteljskih se sprejemajo dijaki srednjih šol z nižjim tečajnim izpitom na podlagi posebnega sprejemnega izpita, ki ga bo predpisal minister prosvete. Nadalje učenci s štirimi meščanskimi šolami, ako položijo poseben sprejemni izpit učiteljske ne sprejemajo privatnih učencev, niti dovoljujejo privatnih izpitov. Minister prosvete bo po zaslišanju Glavnega prosvetnega sveta predpisal pravilnik o vedenju dijakov v šoli in izven nje ter o načinu kaznovanja. Dijakom so dovoljena udruženja za umno in moralno ter telesno izpopolnjevanje, vendar ne na plemenski ali verski podlagi. Članstvo v vseh drugih društvih, z izjemo

društev Rdečega pomladka je prepovedano. Dijaki polagajo po končanem V. razredu diplomski izpit in prejmejo v primeru, da se izpit položili, diplomu za učitelje narodnih šol.

V NAŠI DRŽAVI.

O razdelitvi države na banovine poročamo na drugem mestu.

Zaključek pogajanj med nami in Bolgarijo. Dne 1. oktobra so bila zaključena v Pirotu obmejna pogajanja med Jugoslavijo in Bolgarijo. Dosežen je bil ugoden uspeh glede na razna nerešena vprašanja, zlasti glede na promet na dvolastniških posestvih in glede na varnost ob meji. Naši in bolgarski odposlanci so došli v Pirotu do sporazuma, ki bo predložen obema vladama v odobritev.

Kakor z Bolgari se je poravnala naša vlada z Madžarsko na pogajanjih v Beogradu, ki so bila te dni zaključena. S posebno pogodbo so urejena vprašanja obmejnega prometa prebivalstva in blaga med obema obmejnima conama. Urejeno je vprašanje dvolastnikov in vprašanje nadzorstva meja.

Trgovska pogodba z Rumunijo na vidiku. Potem, ko je naša vlada srečno dokončala trgovinska pogajanja s Španijo, se pripravlja sedaj, da sklene enako trgovinsko pogodbo tudi z Rumunijo. Rumunija je pred kratkim dobila nov carinski zakon, uvedla nove tarife in določila, da bo tista država, ki po preteku pol leta, odkar stopi zakon v veljavo, ne bo sklenila z Rumunijo trgovinske pogodbe, morala plačevati maksimalne tarife.

Državni prazniki. Njegovo Veličanstvo kralj je podpisal in proglasil zakon o državnih praznikih za državne uslužbenke. Po nedeljah, državnih praznikih, verskih praznikih in dnevih krstne slave državni uslužbenci niso v službi. Državna praznika sta dva: rojstni dan Njegovega Veličanstva kralja in dan ujedinjenja. Na Vidovdan se bodo vršile po cerkvah službe božje kakor doslej v spomin v vojnah padlih junakov. Na dan državnih praznikov se smejo z državnih zgradb razobesiti le državne zastave. Te zastave se morajo te dni razobesiti z vseh državnih in samoupravnih uradov, kakor tudi raz zgradb javnopravnega značaja, v mestih in trgih tudi z mestnih hiš. Verski prazniki državnih uslužbencev za rimokatoliške so: Božič (2 dni), Novo leto, sv. Trije kralji, sv. Jožef, Marijino oznanenje, Velika noč (drugi dan), Te-lovo, sv. Peter in Pavel, sv. Ciril in Metod, Vnebovzetje Marije Device, Vsi sveti in praznik Brezmadežnega spočetja Marije Device (8. decembra).

V DRUGIH DRŽAVAH.

Nemški zunanji minister umrl. Dne 3. oktobra je umrl na možganski kapji nemški zunanji minister dr. Stresemann. Stresemann je bil star 51 let in po celem svetu znana politična osebnost.